

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
METALURŠKI FAKULTET

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF METALLURGY

SPECIFIČNOSTI ZAŠTITE (NA RADU) RADNIKA I OSTALIH OSOBA KOJE RAD OBAVLJAJU PUTE DIGITALNIH PLATFORMI

prof. dr. sc. Marinko Učur, dr.sc. Ivana Krišto, Cvetan Kovač

Metalurški fakultet u Sisku

Prijediplomski i diplomski sveučilišni studij Sigurnost, zdravlje na radu i radni okoliš

Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
Stručni skup

„Kampanja za zdrava mjesta rada – Siguran i zdrav rad u digitalno doba“
Zagreb, 26. listopada 2023. godine

Safe and healthy work in the digital age

Healthy Workplaces Campaign 2023 - 2025

 European Agency
for Safety and Health
at Work

European Agency
for Safety and Health
at Work

MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOGA
SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE

„Kampanja za zdrava mjesta rada –
Siguran i zdrav rad u digitalno doba“

PET KLJUČNIH PITANJA O RADNICIMA KOJI RADE PUTEM PLATFORMI U EU-U

1. Koja je njihova uloga u ekonomiji platformi?
2. Koliko je takvih radnika?
3. Kako izgleda tipičan profil tih radnika?
4. Koje vrste poslova obavljaju i za koga?
5. Jesu li zaposlenici ili obavljaju samostalan rad?

1. Koja je njihova uloga u ekonomiji platformi?

Osobe koje rade putem digitalnih radnih platformi obavljaju zadaće za klijente u zamjenu za novac.

Digitalne platforme spajaju radnike i klijente i organiziraju njihov rad.

Klijent se na digitalnoj radnoj platformi uparuje upotrebom algoritma s osobom koja radi putem digitalne platforme.

2. Koliko je takvih radnika?

Radnici koji rade putem platformi čine znatan udio u radnoj snazi u EU-u (28,3 milijuna u 2022.), slično broju osoba zaposlenih u proizvodnji (29 milijuna).

Ta će brojka vjerojatno brzo rasti i 2025. dosegnuti 43 milijuna, što je povećanje od 52 % u tri godine.

3. Kako izgleda tipičan profil tih radnika?

- većinom su to mladi muškarci
- većina ima kvalifikaciju višu od one sekundarnog obrazovanja
- rad putem platformi većinom im je dodatan izvor prihoda, uz redovito zaposlenje

4. Koje vrste poslova obavljaju i za koga?

Zarada osoba koje rade putem platformi po vrsti pruženih usluga:

- **taksi: 39 %**
- **dostava (dostava hrane, usluge selidbe, preuzimanje namirnica): 24 %**
- **usluge u kućanstvu (čišćenje, obrtnički radovi): 19 %**
- **profesionalne usluge (računovodstvo): 7 %**
- **samostalni rad (grafički dizajn, uređivanje fotografija): 6 %**
- **rad u kućanstvu (skrb o djeci, zdravstvena skrb): 3 %**
- **mikroposlovi (klasifikacija predmeta, označivanje): 2 %**

5. Jesu li zaposlenici ili obavljaju samostalan rad?

Ispravan radni status radnika koji rade putem platformi ključan je kako bi se osiguralo da uživaju radna i socijalna prava koja im pripadaju.

- **55 %** zarađuje manje od minimalne neto plaće po satu u zemlji u kojoj rade, ako minimalna plaća postoji
- **41 %** njihova radnog vremena neplaćeno je (npr. zadaće povezane s istraživanjem, čekanje zadataka, pregledavanje oglasa za posao, itd.)

Radnici koji su pogrešno klasificirani kao samozaposleni ne mogu iskoristiti prava i zaštite koja imaju zaposlene osobe.

Od **28,3 milijuna ljudi koji rade putem platformi, 7 % (2 milijuna) zaposleno je, a 93 % (26,3 milijuna) samozaposleno je.**

Među samozaposlenim osobama, njih **19 % vjerojatno je pogrešno klasificirano (oko 5 milijuna).**

PRAVNO UREĐENJE DIGITALNIH RADNIH PLATFORMI PREMA NOVOM ZAKONU O RADU

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu, koji je stupio na snagu 1. 1. 2023., uređuje, između ostaloga, i rad putem digitalnih radnih platformi.

Riječ je o novim odredbama u navedenom Zakonu (**glava IVa, poglavlje i odredbe članka 221.a do 221.p**) kojima se određuju subjekti i uređuju odnosi i pitanja povezana sa specifičnim radom radnika u radnom odnosu s digitalnom radnom platformom ili agregatorom, kao poslodavcem te ostalih osoba koje rad obavljaju putem digitalnih platformi, **a stupaju na snagu 1. siječnja 2024. godine**

Novi sadržaj Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu „prati sadržaj“ (prijedloga- radni materijali) direktive Europskog parlamenta i Vijeća o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platforme, koja još nije usvojena već se prijedlog Komisije EU nalazi u „redovnom zakonodavnom postupku“.

Korištenje digitalnih radnih platformi zahtijeva evidenciju, transparentnost, jačanje odgovornosti i pravne sigurnosti.

Tim dijelom Zakona o radu (glava IVa, poglavlje i odredbe članka 221.a do 221.p) uređena su sljedeća pitanja i odnosi:

- obilježja rada putem digitalnih radnih platformi (uređivanje rada putem digitalne radne platforme;
- rad koji se obavlja korištenjem digitalne radne platforme;
- digitalna radna platforma;
- poslodavac za kojeg radnik obavlja putem digitalne radne platforme;
- radnik koji rad korištenjem digitalne radne platforme;
- ostale osobe koje rad obavljaju korištenjem digitalne radne platforme);
- upotreba automatiziranog sustava upravljanja u organizaciji rada koji se obavlja korištenjem digitalnih radnih platformi (prava i obveze poslodavca; **obveza ljudskog nadzora u automatiziranom sustavu upravljanja radi zaštite sigurnosti i zdravlja radnika**; obveza ljudskog nadzora u praćenju rada i odluka donesenih u automatiziranom sustavu upravljanja; zaštita privatnosti i obrada osobnih podataka radnika koji rade korištenjem digitalne radne platforme; obveza uspostave kanala za profesionalnu komunikaciju s ostalim radnicima i poslodavcem te trećima u poslovnom procesu);
- Prava radnika koji rad obavlja putem digitalnih radnih platformi (**obvezni sadržaj pisanog ugovora o radu putem digitalne radne platforme**); pretpostavka postojanja radnog odnosa u radu korištenjem digitalne radne platforme; rad putem digitalnih radnih platformi ovisno o opsegu ostvarenih primitaka; prava i uvjeti rada ostalih osoba koje rade na digitalnim radnim platformama; transparentnost rada korištenja digitalnih radnih platformi).

16

OBILJEŽJA RADA PUTEH DIGITALNIH PLATFORMI

Pojmovi koji određuju sadržaj, odnosno obilježavaju rad putem digitalnih radnih platformi su: rad koji se obavlja korištenjem digitalne radne platforme, digitalna radna platforma, poslodavac za kojeg posao radnik obavlja putem digitalne radne platforme, radnik koji rad obavlja korištenjem digitalne radne platforme, ostale osobe koje rade korištenjem digitalne radne platforme, obvezni sadržaj pisanog ugovora o radu putem digitalne radne platforme.

Bitna značajka platformskog rada je algoritamsko upravljanje, odnosno automatizirano upravljanje poslovnim procesima.

To je značajna determinanta (karakteristika) ovoga oblika rada po: subjektima, organizaciji rada, uvjetima rada, a posebno se odnosi na zaštitu zdravlja i sigurnosti na radu, zaštitu privatnosti, druga prava, obveze i odgovornosti.

SPECIFIČNOSTI ZAŠTITE (NA RADU) RADNIKA I OSTALIH OSOBA KOJE RAD OBAVLJAJU PUTEH DIGITALNIH PLATFORMI

U Republici Hrvatskoj poslodavac je odgovoran za organiziranje i provođenje zaštite na radu radnika u svim dijelovima organizacije rada i u svim radnim postupcima – pa tako i platformskog rada.

Primjena odredbi Zakona o zaštiti na radu ovisi o načinu obavljanja platformskog rada, jer se dio takvih poslova obavlja na temelju radnog odnosa, a dio obavljaju samozaposlene osobe ili čak drugi pružatelji usluga (npr. studenti putem ugovora o obavljanju studentskih poslova, građani putem sklopljenih obvezno-pravnih ugovora).

Odredbe Zakona o zaštiti na radu ne odnose se na obrtnika koji obrt obavlja sam, kao niti na poslodavca kojeg zastupa jedna fizička osoba koja je ujedno i jedini radnik kod poslodavca.

U ovom trenutku „problematici„ su platformski radnici - radnici na dostavi, koju obavljaju biciklima i motociklima jer su najizloženiji opasnostima, štetnostima i naporima.

OSNOVNI POJMOVI

„**Digitalna platforma**“ je fizička ili pravna osoba koja pruža usluge koje se na zahtjev primatelja usluge pružaju korištenjem digitalne tehnologije, a u okviru organizacije rada u kojem fizičke osobe posao obavljaju na daljinu pomoću elektroničkog sredstva (internetska stranica, mobilna aplikacija i sl.) ili izravno na određenoj lokaciji.

„**Agregator**“ je fizička ili pravna osoba koja obavlja djelatnost zastupanja ili posredovanja za jednu ili više digitalnih radnih platformi.

„Radnik koji rad obavlja korištenjem digitalne radne platforme“ je fizička osoba koja na temelju sklopljenog ugovora o radu, u radnom odnosu obavlja poslove za digitalnu radnu platformu ili za agregatora.

„**Ostale osobe koje rad obavljaju korištenjem digitalne radne platforme**“

Fizičke osobe koje na temelju ugovornog odnosa koji nije nastao sklapanjem ugovora o radu osobno obavljaju poslove za digitalnu radnu platformu ili za agregatora smatraju se ostalim osobama koje rad obavljaju korištenjem digitalne radne platforme.

Na takav ugovorni odnos ne mogu primijeniti zakonske pretpostavke o postojanju radnog odnosa propisane člankom 221.m Zakona o radu!

POJAM POSLODAVCA

Ključno je napomenuti da fizičkim osobama koje **na temelju ugovornog odnosa obavljaju rad za digitalnu radnu platformu** korištenjem digitalne tehnologije, odnosno na daljinu preko elektroničkog sredstva ili izravno na određenoj lokaciji između sudionika, **digitalne radne platforme su poslodavci**.

Poslodavci su također i agregatori.

I digitalne radne platforme i agregatori (ako su poslodavci radniku), solidarno odgovaraju za obaveze prema radniku, ako je agregator poslodavac, osim u slučaju ako je digitalna radna platforma ispunila prema agregatoru sve ugovorne obaveze radno pravne naravi i ako je prije sklapanja ugovora sa agregatorom pribavila:

- dokaz da je agregator registriran po posebnom propisu;
- potvrdu nadležnog poreznog tijela o nepostojanju poreznog duga agregatora;
- izjavu agregatora da je za sve radnike izvršio prijavu na obavezno mirovinsko i zdravstveno osiguranje;
- dokaz da agregator redovito za sve radnike podmiruje trošak plaće.

SADRŽAJ UGOVORA O RADU PREKO DIGITALNE RADNE PLATFORME

Pisani ugovor o radu ili potvrda o sklopljenom ugovoru o radu između poslodavca i radnika koji ugovara rad putem digitalne radne platforme, osim podataka iz čl. 15. st. 1. t. 1. do 11. Zakona o radu obavezno sadrži i :

...

- načinu dodjele poslova, radnih zadataka i uputa za rad te ocjenjivanja rada prema određenim kriterijima;

- načinu donošenja odluka vezanih za radno vrijeme i uvjete rada, za sigurnost i zdravlje na radu,...

- elektroničkoj i drugoj opremi i sredstvima rada koji su potrebni za obavljanje posla;

...- sredstvima rada za obavljanje poslova koje je poslodavac dužan nabaviti, instalirati i održavati, odnosno uporabi vlastitih sredstava rada radnika...

- obvezi ugovaranja osiguranja od nesretnog slučaja i osiguranja od odgovornosti na teret poslodavca, ako ugovorene poslove obavlja sudjelovanjem u javnom prometu;

Odredbe ugovora o radu o načinu donošenja odluka vezanih za radno vrijeme i uvjete rada, za sigurnost i zdravlje na radu, za mogućnost napredovanja te za obračun i isplatu plaćanja i naknade plaća, moraju proizlaziti iz autonomnih općih normativnih akata, a pojam „uvjeti rada“ treba tumačiti u najširem smislu riječi (sva prava na radu uz poštivanje načela in favorem laboratores).

Niti jedno pravo ne treba izostaviti, ali je za ovo izlaganje značajno istaknuti pravo zaštite zdravlja i sigurnosti na radu

DODATNE OBVEZE POSLODAVCA

Vidljivo je da je propisanim dodatnim odredbama obveznog sadržaja ugovora o radu zakonodavac nametnuo poslodavcima, bili oni digitalna radna platforma ili agregator, dodatne obaveze koje se tiču organizacije rada (a zaštita na radu je sastavni dio organizacije rada)!

Poslodavac prije početka radnog odnosa mora radnika upoznati s načinom dodjele poslova, nadzora i ocjenjivanja njegova rada.

Također ga mora upoznati i sa svim pravima iz radnog odnosa, odnosno informacijama vezanim za pristup poslovima i radnim zadacima, za radno vrijeme, **uvjete rada, sigurnost i zdravlje na radu**, mogućnost napredovanja i osposobljavanja, te donošenje odluka vezanih za obračun i isplate plaća.

Obaveza dostave tih podataka mora biti ugovorena, a radnik ima pravo dobiti iste na uvid na zahtjev.

LJUDSKI NADZOR

Poslodavac je dužan uspostaviti ljudski nadzor iz dva aspekta:

- nadzor u automatiziranom sustavu upravljanja radi zaštite zdravlja i sigurnosti radnika
- nadzor u praćenju rada i odluka donesenih u automatiziranom sustavu upravljanja.

U oba slučaja, poslodavac je dužan imenovati ovlaštenu osobu koja će osiguravati nadzor nad sigurnim radnim opterećenjem radnika te ovlaštenu osobu koja će povodom zahtjeva radnika preispitivati odluke donesene u automatiziranom sustavu upravljanja.

Nije propisano na koji način će se te odluke doista i preispitivati, hoće li to biti prepušteno poslodavcima i temeljem kojih akata.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Odredbe o radu putem digitalnih radnih platformi reguliraju nove odnose u radnom zakonodavstvu Republike Hrvatske.

Te odnose možemo promatrati kao složene odnose između određenih subjekata: digitalne radne platforme; usluge primatelja (klijenta) i fizičke osobe koja obavlja rad korištenjem digitalne radne platforme za primatelja.

U tom odnosu može se javiti (i javlja se) posebni subjekt - partner na tržištu ili posrednik (agregator). Pritom, agregator je i poslodavac.

Bitna značajka platformskog rada jest algoritamsko upravljanje, odnosno automatizirano upravljanje poslovnim procesima.

U tom radu sve je specifično: vrsta rada, organizacija rada, način rada, odnosi među subjektima, odgovornost poslodavca (i agregatora) prema radnicima koje zapošljava, uz mogućnost da se digitalna platforma oslobodi odgovornosti.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Odredbe Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu prate sadržaj (prijedloga) direktive Europskog parlamenta i Vijeća o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platforme, koja ima temelj i okvir u brojnim vrelima prava Europske unije. No prijedlog Komisije EU, u ovom trenutku još je u „redovnom zakonodavnom postupku“.

Cilj je direktive, a samim time i našeg Zakona o radu, pomoći poštovanju temeljnih prava i načela u poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platformi, postavljanja minimalnih standarda u pogledu radnih uvjeta i radničkih prava u državama EU-a.

Omogućava poslodavcima potrebnu fleksibilnost i prilagodbu gospodarskim promjenama, a radnicima pravo na pravedno i jednako postupanje u pogledu radnih uvjeta, pristupa socijalnoj zaštiti i osposobljavanju.

Riječ je o ozbiljnim izazovima u gospodarstvu digitalnim radnim platformama i promjenama na tržištu rada koje je donijela digitalna transformacija.

Naime, temeljni je problem što su automatizirani sustavi temeljeni na algoritmima sustavi koji se mogu mijenjati izrazito brzo, daleko brže nego što zakonodavac može reagirati i dinamičniji su od ljudskih sustava upravljanja.

Zahvaljujemo na pozornosti!

A decorative graphic consisting of several parallel white lines of varying lengths, slanted upwards from left to right, located in the bottom right corner of the slide.